

STATENS VEGVESEN
Postboks 1010 Nordre Ål
2605 LILLEHAMMER

Saksbehandler, innvalgstelefon
Marie-Louise Olsen, 61 26 60 76

Dispensasjon fra forskrift om dragehode - utbedring av E16 Hålimoen/Hausåker - Statens Vegvesen

Statens vegvesen søker om dispensasjon fra forskrift om prioritert art, dragehode (*Dracocephalum ruyschiana*), som følge av behov for å utbedre E16 Hålimoen – Hausåker. Utbedringen påvirker én lokalitet av dragehode.

Statsforvalteren i Innlandet gir dispensasjon fra forskrift om dragehode som prioritert art (§ 3) til utbedring av hovedveg E16 Hålimoen – Hausåker da tiltaket er samfunnsmessig nødvendig og Statsforvalteren vurderer at artens bestandssituasjon og bestandsutvikling ikke vil bli vesentlig negativt påvirket av omsøkte tiltak, jf. forskriften om dragehode § 6 og naturmangfoldloven § 24, femte ledd. Dispensasjonen gis på visse vilkår.

Søknad og bakgrunn

Vi viser til brev fra Statens vegvesen datert 22.10.2020 samt til ettersendte erfaringsrapport mottatt 30.11.2020 hvor det søkes om dispensasjon til å gjøre inngrep i én dragehodelokalitet. Staten vegvesen opplyser at E16 på omsøkte strekning i Vestre Slidre kommune har en relativt dårlig standard, mye randbebyggelse og blandet trafikk. Vegen er ulykkesbelastet og har dårlig framkommelighet på dager med stor utfart. Det ønskes derfor å gjennomføre en rekke vedlikeholdstiltak langs strekningen for å bedre situasjonen.

I det aktuelle området opplyser vegvesenet at følgende tiltak trenges: Breddeutvidelse av vegen med forsterket midtoppmerking; Utbedring av horisontalkurvatur; Utvidelse av skulder til 0,75 m; Breddeutvidelse av vegskulder fra 0,75 m til 1,5 m ved enkelte bussholdeplasser fra nærliggende lokalveger; Bussholdeplass flyttes til steder hvor det er bedre sikt; Utbedring av sideterrang innenfor sikkerhetssonen på 6 m.

Tiltaket medfører konflikt med en dragehodelokalitet i denne saken kalt *Høve* (se kart side 2). Vegvesenet opplyser at det er registrert 50 individer, fordelt på flere forekomster alle finnes på toppen av fjellskjæring/hylle. Dette stemmer fint overens med de opplysningene Statsforvalteren har.

Statsforvalteren i Innlandet har i 2020 gitt dispensasjon til Statens vegvesen for et likt tiltak på en annen delstrekning (Einang-Ulnes) i forbindelse med oppgraderingen av E16. I vedtaket av 2020 ble det på visse vilkår gitt tillatelse til å sikre samt flytte to delpopulasjoner av dragehode. Statens vegvesen fikk på baggrund av dispensasjonen i 2020 laget en erfaringsrapport for de tiltakene som berørte dragehode herunder flytting av individer til ny lokalitet. Denne rapport (Erfaringer med flytting av dragehode ved Hande i Vestre Slidre i forbindelse med utbedring av E16 (MU-rapport 2020-53)) er vedlagt aktuelle søknad.

Vegvesenet skisserer at individene ved Høve flyttes til et nytt egent voksested som et mulig avbøtende tiltak for å beskytte og bevare de aktuelle forekomster av dragehode. I den forbindelse viser vegvesenet til prosjektet i 2020 der man så langt har gode erfaringer med flytting av dragehode, slik ønsker vegvesenet å anvende samme metodikk som sist.

Kart hentet fra søknaden. Orange prikker = dragehodeforekomst ved Høve.

Lovgrunnlaget

Forskrift av 20. mai 2011 nr. 517 om dragehode som prioritert art, fastsetter i § 3 et forbud mot uttak, skade og ødeleggelse av dragehode. Med uttak menes «enhver form for avliving eller fjerning av hele eller deler av organismer fra naturen uansett formål», jf. naturmangfoldloven § 3 bokstav o. Som ødeleggelse regnes «utbygging, graving, masseuttak, utfylling og lagring av masser, dyrking, gjødsling og andre handlinger dersom de er egnet til å skade, forandre, tildekke eller på annen måte forringe individer av arten».

Statsforvalteren kan, etter søknad, gjøre unntak fra forbudet mot uttak, skade eller ødeleggelse «dersom det ikke forringer artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling, eller dersom vesentlige samfunnshensyn gjør det nødvendig», jf. forskriften § 6 og naturmangfoldloven § 24, femte ledd. Bestemmelsen inneholder to alternative dispensasjonsvilkår, og det er tilstrekkelig at ett av vilkårene er oppfylt for at det skal være adgang for forvaltningen til å gi dispensasjon. Tiltakshaver har ikke

krav på dispensasjon hvis ett av vilkårene er oppfylt. Det skal gjøres en konkret vurdering i den enkelte sak, hvor blant annet tiltakets påvirkning og nødvendigheten av tiltaket inngår som en del av vurderingsgrunnlaget. Dispensasjonsadgangen etter andre alternativ skal være en «sikkerhetsventil for situasjoner og tiltak av stor samfunnsmessig betydning som man ikke kunne forutse på vedtakstidspunktet», jf. Ot. Prp. nr. 52 (2008-09), side 156.

Det følger av naturmangfoldloven § 7 at prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og at det skal framgå av beslutningen hvordan disse prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen av saken. Denne vurderingen inngår som en del av vurderingen av hvorvidt det skal gis dispensasjon etter forskriften. Forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5 skal også trekkes inn i skjønnsutøvelsen.

Statsforvalterens vurdering

Det er god kunnskap om utbredelsen av dragehode i tidligere Oppland fylke og i den enkelte kommune, jf. krav til kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldloven § 8. Det har siden 2010 blitt gjennomført systematiske kartlegginger av arten, og i denne kartleggingen er det lagt vekt på blant annet å vurdere tilstanden til den enkelte dragehodeforekomst. Til sammen ble det registrert 173 + intakte forekomster av dragehode i Øvre Valdres. Mange av disse lokalitetene er av landets største, og flere er primærlokaliteter. Dette gjør at Øvre Valdres må regnes som ett av fem kjerneområder for dragehode i Norge, sammen med Indre Oslofjord, Ringerike/Hole/Hadeland, Ringsaker og Sør/Midt-Gudbrandsdalen med Gausdal. Totalt er det registrert mer enn tusen forekomster av dragehode i Oppland.

Til tross for mange nye funn i landet de senere årene er dragehode likevel vurdert som sårbar (VU) på Norsk rødliste for arter 2015. Til grunn for denne vurderingen er bl.a. antatt framtidig populasjonsreduksjon og tilknytning til truede naturtyper. Dragehode vokser bl.a. i baserike tørrbakker og berg, og viktige trusler er gjengroing, sprøyting og nedbygging. En dragehodeplante kan leve i nærmere hundre år dersom kravene til leveområdet er oppfylt, men for at en dragehodepopulasjon eller forekomst skal være stabil over lengre tid, er også reproduksjon og spredning nødvendig. Mange av de registrerte dragehodeforekomstene i Norge mangler i dag frøplanter, og dette bidrar til at arten er utsatt for bestandsreduksjon også i årene framover. Artens status på Norsk rødliste (VU) innebærer at arten har en bestandssituasjon og bestandsutvikling som er i strid med forvaltningsmålet i naturmangfoldloven § 5. Arten har høy risiko for utdøing, og er sårbar for negativ påvirkning. Ved vurdering av hva som er «forringelse» må en vurdere andre faktorer som påvirker bestandsutviklingen og/eller bestandssituasjonen, slik som kvaliteten på den berørte lokaliteten, lokalitetens betydning for området, mulighet for spredning og reproduksjon, samt trusler mot andre lokaliteter i området.

I Vestre Slidre kommune er det registrert 23 lokaliteter av dragehode. De aller fleste av dragehodeforekomstene i dette området har dannet grunnlaget for avgrensning av naturtypelokalitetene som er registrert her. Den dragehodeforekomsten som blir berørt av omsøkte utbedring av E16 er registrert på en berghylle og arealet er ikke registret som naturtype. Naturmangfoldlovens § 9 tillegges mindre vekt i denne saken da Statsforvalteren mener å ha tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger det omsøkte tiltaket vil ha for naturmangfoldet i området.

Statsforvalteren må vurdere om det omsøkte tiltaket vil "forringe artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling". Dette vurderes på bakgrunn av blant annet inngrepets art og omfang, artens status og forekomstens kvalitet. Statsforvalteren ser det som viktig at en i størst mulige grad unngår aktiviteter som kan føre til skader på plante- og dyreliv. I saker som denne hvor

en prioritert og sårbar art er berørt, er det ikke tilstrekkelig å vurdere skadevirkningen isolert og kun ut fra et nåtidsperspektiv. Den samlede belastning for arten må i nåtid og fremtid tillegges vekt, blant annet for å forhindre gradvis forvitring av biotoper og naturtyper hvor arten trives, og hvor tiltakene finner sted «bit for bit», med risiko for at den samlede belastning blir så stor, at det kan få signifikante konsekvenser for arter og naturtypers bevaringsstatus.

Ikke langt unna Høve finnes større forekomster av dragehode og innenfor 500 meter ligger et areal som kan anses for å være en «hotspot» for dragehode. Selv om vegvesenet flyttet individer på samme vegstrekning i 2020, og det er flere lokaliteter i kommunen som er truet av gjengroing, anses likevel den samla belastningen på bestanden av dragehode som begrenset. Denne vurderingen er basert på de nærliggende aktuelle lokaliteters mulighet for videre eksistens, jf. naturmangfoldloven § 10.

Det er registrert til sammen rundt 50 dragehodeplanter på den aktuelle lokaliteten som blir berørt av omsøkt vegprosjekt. Dette er relativt mange planter og Statsforvalteren mener at avbøtende tiltak er nødvendig. Det er liten erfaring med flytting av dragehode, men det har vært gjennomført med suksess tidligere. Den omtalte erfaringsrapporten (side 1-2) konkluderer imidlertid at flytting av dragehodeforekomstene i 2020 var suksessfull og at alle plantene som ble flyttet overlevde og var vitale ved befaring i august. Før vegarbeidet på omsøkte strekning realiseres i praksis, må det lages en plan for flytting av de forekomster som kommer i konflikt med tiltaket. Det vil si at vegvesenet må jobbe ut fra samme kronologi og som i 2020. I tråd med naturmangfoldloven § 12 om miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder vektlegger vi at planlegging, flytting og oppfølging av berørte dragehodeforekomster utføres i tett samarbeide med kyndig fagpersonell med erfaring med dragehode. Vi vektlegger også at flyttingen skjer over en så kort avstand som mulig, det vil si utgangspunktet være naturlig å flytte dragehodene til en av de nærmeste lokaliteter der det pr. i dag finnes dragehode. Det nye voksestedet må være i en avstand til infrastruktur, der det så langt som mulig sikrer at dragehodene i fremtiden ikke kommer i konflikt med slike fysiske tiltak igjen. Naturmangfoldloven § 11 om at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver trer i kraft i denne saken.

Statsforvalteren har god kunnskap om forekomster av dragehode og et bilde av artens robusthet, og mener at det omsøkte tiltaket sammen med avbøtende tiltak ikke skal forringe artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling, med referanse til forskriften § 6 og naturmangfoldloven § 24, femte ledd. Dispensasjonsvilkåret om å ikke forringe artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling ansees å være oppfylt. Dispensasjonsvilkåret, "vesentlige samfunnshensyn gjør det nødvendig", skal kun anvendes ved situasjoner og tiltak av stor samfunnsmessig betydning som en ikke kunne forutse på vedtakstidspunktet. Saker som har lokal eller regional betydning, vil generelt ikke være tilstrekkelig som grunnlag for dispensasjon. Statens Vegvesen legger til grunn for det omsøkte tiltaket at det er et sikkerhetsmessig perspektiv, og at den aktuelle vegstrekningen har vært ulykkesbelastet. E16 er en viktig ferdselsåre mellom Østlandet og Vestlandet og det er mye trafikk, men standarden på vegen er altfor dårlig. I denne saken vurderes det at dispensasjonsvilkåret om vesentlig samfunnsmessig nødvendighet med nasjonal betydning å være oppfylt.

På bakgrunn av ovenstående samlede vurderinger mener vi at det kan gis tillatelse til inngrep i berørte dragehodelokalitet i vegkanten til E16. Det er spesielt vektlagt at begge dispensasjonsvilkårene er oppfylt, og at det lages en plan for konkrete avbøtende tiltak som realiseres før entreprenørene går i gang med de fysiske vegtiltakene på strekningen.

Det er tidligere gitt veldig få dispensasjoner fra forskrift om dragehode som prioritert art, og Statsforvalteren kjenner ikke til at andre aktører har planer om å gjennomføre lignende prosjekter som berører dragehode. Denne saken ses i sammenheng med prosjektet i 2020, begge delprosjekter er særtilfelle som blant annet er begrunnet i liv og helse for folk flest og som ikke vil skape negativ presedens for andre saker.

Vedtak

Statsforvalteren i Innlandet gir Statens Vegvesen dispensasjon fra § 6 i forskrift om dragehode som prioritert art, for å gjøre inngrep i dragehodelokalitet i vegkanten til E16 (kart side 2), da vilkår for å gi dispensasjon jf. forskriften om dragehode § 6 og naturmangfoldloven § 24 femte ledd, er oppfylt. Dispensasjonen forutsetter at det gjennomføres avbøtende tiltak beskrevet i vilkår nedenfor:

- Dragehoder som kommer i berøring med tiltaket flyttes til egnet lokalitet i nærområdet og gjerne der det allerede er levedyktige bestander av dragehode. Om plantene står med modne frø før flytting, må det samles det inn frø fra hver enkelt plante slik at disse ikke går tapt. Frøene sås ut på samme sted som utplantningen foregår.
- Før, under og etter vegprosjektet må tiltakshaver, i samarbeide med kyndige fagpersonell anvende samme metodikken som ved det sammenlignbare prosjektet i 2020 det vil si:
 - Følge retningslinjene i *Plan for flytting av dragehode ved Hande i Vestre Slidre i forbindelse med utbedringen av E16* (MU-rapport 2020-24) samt implementere *Erfaringer med flytting av dragehode ved Hande i Vestre Slidre i forbindelse med utbedring av E16* (MU-rapport 2020-53).
 - Lage en plan/tillegg/supplement til MU rapport 2020-24 med spesifikasjoner for flytting av den aktuelle forekomsten på Høve.
- Den nye avgrensningen der forekomstene flyttes til skal sendes til Statsforvalteren senest 4 uker etter flytting.

Klageadgang

Vedtaket kan påklages etter bestemmelsene i forvaltningsloven § 28. Klagefristen er 3 uker fra dette brevet er mottatt. Eventuell klage på vedtaket skal stiles til Miljødirektoratet, men sendes via Statsforvalteren.

Med hilsen

Vebjørn Knarrum (e.f.)
avdelingsdirektør

Marie-Louise Olsen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Vestre Slidre Kommune